

Ivana Bašićević*studentkinja doktorskih studija*

Grupa za teoriju umetnosti i medija, Interdisciplinarne studije Univerziteta umetnosti u Beogradu

Rachel Haidu, *The Absence of Work: Marcel Broodthaers, 1964 — 1976*, MIT Press, Cambridge/ London, 2010.

Autorka knjige, Rejčel Hajdu, vanredni je profesor iz oblasti Vizuelnih i kulturalnih studija na odeljenju za umetnost i istoriju umetnosti na Univerzitetu u Ročesteru (Rochester). Pored navedene knjige koja predstavlja njenu doktorsku tezu, Rejčel Hajdu redovno objavljuje kritičke tekstove u časopisima: *Artforum*, *Texte zur Kunst*, a takođe je objavljivala eseje u antologijama *Communities of Sense* (Duke University Press, 2008), *Gerhard Richter* (MIT Press/October files, 2008), kao i u katalozima *Part Object, Part Sculpture* (Wexner Center for Arts, 2005), *Thomas Hirschhorn, Musée Précaire Albinet*, i u katalozima u pripremi o Gerhardu Rihteru i Džejms Kolemanu (James Coleman).

Autorka je objavila i sledeće knjige (kao koautor):

From Pop to Now: Selections from the Sonnabend Collection, uredili: Margaret Sundell i Rachel Haidu, uvod: Charles Stainback, izdanje Tang Teaching Museum, 2002

Alexander Alberro, Rachel Haidu, Sabine Breitwieser, Gabriela Switek: *Avant-Garde in the Bloc*, izdanje: JRP/Ringier, 2010

Nicholas Baume, Rachel Haidu, Anna Lovatt, Joe Madura, Kirsten Swenson: *Sol LeWitt Structures, 1965-2006*, izdanje: Yale University Press, 2006

Knjiga *The Absence of Work — Marcel Broodthaers, 1964-1976*, predstavlja autorski iskorak Rejčel Hajdu s obzirom da je u pitanju prva velika monografska studija ove autorke. Odlučivši se da se bavi opusom belgijskog umetnika Marsel Brodersa i to specifično onim delom njegovog opusa koji počinje u trenutku kada on napušta svoju vokaciju pesnika i odlučuje da “iz finansijskih motiva” (kako sam umetnik govori) postane umetnik, stvarajući dela kojima nedostaju prepoznatljive karakteristike umetničkih dela, Rejčel Hajdu se morala osloniti na savremene postmodernističke teorije koje će joj omogućiti da pronađe pristup i instrumente analize i valorizacije umetničkog opusa Marsela Brodersa nastalog u periodu 1964-1976. Upravo izabranim naučnim metodom autorka je svoj rad pozicionirala u okvire najsavremenije teoretske misli.

Marsel Broders kao umetnik čiji je rad značajan za razumevanje umetničkih praksi nastalih nakon događaja 1968. u Zapadnoj Evropi, a pogotovo za razumevanje nastanka i suštine institucionalne kritike, umetnik je čijem se radu morala posvetiti ozbiljna teoretska analiza, te u tom smislu knjiga *The Absence of Work*, autorke Rejčel Hajdu, opravdava svoje pojavljivanje kao i mesto u analizi savremene, posleratne umetnosti. Govoreći o toj knjizi En Rorimer (Anne Rorimer), autorka knjige *New Art in the '60s and '70s: Redefining Reality*, kaže: “The Absence of Work je fascinantna studija o jednom od vodećih umetnika posleratnog perioda. Ova brilijantna analiza Brodersove karijere ističe njegove dalekosežne estetske strategije i inovativne metode. Ova knjiga ga postavlja u kontekst savremene istorije umetnosti sa pronaljavivom referencom na modernističku i postmodernističku misao. Impresivna, inteligentna i inspirisana, ova knjiga utvrđuje ulogu ovog umetnika kao praoca instalacijske umetnosti i institucionalne kritike.”

Sličnu ocenu ove knjige daje Kirsi Peltomäki, sa odeljenja za umetnost na univerzitetu Oregon State University, autor knjige *Situation Aesthetics: The Work of Michael Asher*. “Rigorozna studija o Marsel Brodersu koju je napisala Rejčel Hajdu vraća ovog ključnog umetnika u centar debate o institucionalnoj kritici. Pružajući nove uvide u Brodersovu praksu iz raznih uglova, *The Absence of Work* je intelektualno sofisticirano i istorijski precizno delo, koje demonstrira kako su se umetnik, njegovo delo, i njegova publika formirali kroz diskurzivne institucionalne kontekste.”

S druge strane, može se međutim naići i na manje pozitivne kritike ove studije. Takva je kritika umetnice Ruth Solomon iz Londona, koja živi i radi u Balfron Tower u okviru Bow Arts Trust sheme, a koja u svojoj detaljnijoj analizi ovog dela nalazi da: “Nije dato mnogo razloga zašto je Hajdu uzela ovog možda s razlogom zapostavljenog umetnika da mu da mitski status, i ja osećam da ona ne uspeva da da dovoljno detalja da nas, takođe, inspiriše.” U svojoj daljoj analizi, Solomon takođe nalazi zamerku da je Hajdu u pisanju ove knjige polazila od pretpostavke da su čitaoci već upoznati sa delom Marsel Brodersa, a da je zapravo, više potrebno da bi se njegov rad razumeo. Autorka Rejčel Hajdu je samu studiju podelila na sledeća poglavlja:

Uvod

1. Identitet i znanje
 2. Čitanje umetnosti
 3. Govor i politika
 4. Istorija
 5. Privatno i javno
- Zaključak

U samom uvodu autorka precizno objašnjava temu ove studije, koja je 12 godina umetničke produkcije Marsel Brodersa počev od 1964. (godina njegove prve solo izložbe) do njegove smrti 1976, kao i odabir naslova — *The Absence of Work* — koji govori o Brodersovom radu koji se odvija u prostoru nedostatka posledice njegovog istinskog rada. Gotovo da se radi o nedostatku umetničkog dela u smislu i formi u kojem je ono očekivano. Autorka takođe referira u svom izboru naslova na naslov eseja Mišel Fukoa (Michel Foucault) iz 1964, “La folie, l’absence de l’œuvre” (Ludilo, ili izostanak dela) čime nas upućuje u teorijske osnove svoje analize u kojima se Fukoova teorija od književnog modernizma do filozofije i političkog i društvenog života, nalazi u saglasju sa pristupom ove autorke Brodersovim umetničkim orijentacijama.

U prvom poglavlju *Identitet i znanje*, Hajdu uvodi čitaoce u period Brodersovog rada kojem je knjiga posvećena upravo samom odlukom Brodersa da u datom trenutku prestane biti pesnik, i da najzad, ne bi li se finansijski ostvario kao uspešan čovek, napravi i proda umetničko delo. Tako stoji u pozivnici za prvu samostalnu izložbu Marsel Brodersa u Briselu u Galerie Saint-Laurent, u aprilu 1964. Ne bi li se razumeo umetnički opus koji Broders tada počinje da stvara, Hajdu daje kraći pregled istorije konfrontiranja slike i teksta na primeru Pabla Pikasa, Karla Kare (Carlo Carrà), Volker Evansa (Walker Evans) i Endija Vorhola (Andy Warhol). Na taj način postavlja autorka Brodersa u odgovarajući kontekst u okviru kojeg posmatra njegov umetnički rad.

U poglavlju *Čitanje umetnosti*, Hajdu analizira prirodu umetničkog objekta koji stvara Broders fokusirajući se na upotrebu jezika od strane umetnika u 1960im godinama. Autorka tako postavlja suštinska pitanja takve umetničke produkcije a to su: odnos nove umetničke produkcije prema istorijskim avangardama, pitanje uslova autorstva (Brehtovska teorija "autora kao proizvođača" i fluksovska kolektivizacija autorstva), pitanje publike kojoj se takav rad obraća, posledice razvoja kolaža i abstrakcije kao i Dišanovog ready-made objekta prema razvoju masovne proizvodnje.

Naučne metode na kojima zasniva svoj rad, Hajdu izlaže u poglavlju *Govor i politika* u kojem otvaranjem Brodersovog Musée d'Art Moderne, Department des Aigles, Section XIXe siècle, Broders započinje praksu kasnije prepoznatu kao institucionalnu kritiku. U analizi ove Brodersove aktivnosti, Hajdu se oslanja na autore poput Pitera Birgera (Peter Bürger), Žan-Pol Sartra (Jean-Paul Sartre), Moris Blanšoa (Maurice Blanchot), Volter Benjamina (Walter Benjamina), Žaka Deride (Jacques Derrida), i Hal Fostera čime se može prepoznati i identifikovati teorijska platforma ove studije.

U preostala dva poglavlja, *Istorija i Privatno i javno*, Hajdu analizira percepciju Brodersovog projekta Musée d'Art Moderne (poziv da se muzej prikaže u Kunsthalle, u Dizeldorfu, 1972), pozadinu Brodersove ideje kritike institucije muzeja, dovođenje Brodersove prakse u odnos sa praksama drugih umetnika poput Kle Oldenburga (Claes Oldenburg), Marsela Dišana (Marcel Duchamp) i Jozefa Bojsa (Joseph Beuys).

U Zaključku, autorka iznosi svoj pogled na pravilno tumačenje rada Marsela Brodersa ističući tom prilikom izostanak (apsence) dela kao suštinsku odliku te prakse. Broders tako stvara univerzum u kojem umetnost govori kroz nepostojanje umetničkog dela, a umetnik kroz nepostojanje onog sada i ovde govori o teškoćama pravljenja umetničkog dela koje se bavi sadašnjošću i politikom ("politička umetnost").